

7. Geko (1923). Calm. (Letter from Kiev). On postu, 2-3, 241 [in Russian].
8. Hong komuncult (1924). May, 1, 3 [in Ukrainian].
9. Dovzhenko, Ol. (1926). To problem arts, VAPLITE, 1, 25 [in Ukrainian].
10. Koryak, V. (1921). Futurism Ukrainian and Polish, Zhovten, 112 [in Ukrainian].
11. Kulik, I. (1921). Realism, futurism, impresionism : Shlyahami Mistetstva, 1, 36-38.
12. Kulik, I. (1922). On the Way to the proletarian arts, Shlyahami mistetstva, 2, 33 [in Ukrainian].
13. Kasyanyuk, Sandro (1922). Mashinochi dushi, Shlyakhami mistetstva, 2, 31 [in Ukrainian].
14. Chaika (1930). Zhovten number 13, Mystetska Tribune, 2 [in Ukrainian].
15. Rozhitsin, V. (1919). Arts and falling world, Zbornik New arts, 20-21 [in Ukrainian].
16. Sillov, V. (1928). Nodding once forest forests, New lef, 11, 37 [in Russian].
17. Fedorov-Davidov, A. (1925). Question about the new realism in connection with Western European trends in art, Art trudyaschimsya, 17, 3-4 [in Russian].
18. Hvilovy, M. (1921). Electric epoch, Zhovten, 3 [in Ukrainian].
19. Chronicles of Fine Art (1923). Chervoniy Way, 2, 18 [in Ukrainian].

УДК 168.522

Овчарук Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри культурології
та культурно-мистецьких проєктів,
докторант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
Ovcharuk_Olga@mail.ru

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Обґрунтовано сутність поліпарадигмального підходу як методологічної основи осмислення людини у просторі культури. Охарактеризовано особливості та специфіку застосування філософсько-антропологічної, культур-філософської, культур-антропологічної та художньої парадигм у контексті культурологічного знання. Доведено гуманістично-антропологічний потенціал культурології як невід'ємної складової соціогуманітарної сфери знань, що синтезує різні наукові дискурси у дослідженні людини як феномену культури.

Ключові слова: культурологія, людина, методологія, поліпарадигмальний підхід, філософсько-антропологічна парадигма, культур-філософська парадигма, культур-антропологічна парадигма, художня парадигма.

Овчарук Ольга Владимировна, кандидат педагогических наук, доцент, профессор кафедры культурологии и культурно-художественных проектов, докторант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств.

Антропологическое измерение культурологического знания: методологический аспект.

Обоснована сутність поліпарадигмального підходу як методологічної основи осмислення людини в просторі культури. Охарактеризовано особливості застосування філософсько-антропологічної, культур-філософської, культур-антропологічної, художньої парадигм у контексті культурологічного знання. Доказано гуманістично-

антропологический потенциал культурологии как неотъемлемой составляющей социокультурной сферы знаний, синтезирующей различные научные дискурсы в исследовании человека как феномена культуры.

Ключевые слова: культурология, человек, методология, полипарадигмальный подход, философско-антропологическая парадигма, культур-философская парадигма, культур-антропологическая парадигма, художественная парадигма.

Ovcharuk Olga, PhD in Pedagogics, associate professor, professor of cultural studies and cultural and artistic projects chair, D.Sc.-candidate of National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts.

The anthropological dimension of cultural knowledge: methodological aspect.

In the article the essence of multiparadigmatic character approach as a methodological basis of human understanding in the cultural space is determined. The features and the specifics of the application of the philosophical-anthropological, cultural-philosophical, cultural-anthropological and artistic paradigms in the context of cultural knowledge are reviewed. It is proved a humanistic and anthropological potential of cultural studies as an integral part of socio-humanitarian spheres of knowledge, synthesizes various scientific discourses in human research as a cultural phenomenon.

Keywords: *cultural, man, methodology, approach multiparadigmatic character, philosophical and anthropological paradigm, cultural and philosophical -philosophical paradigm, cultural-anthropological paradigm, the paradigm of art.*

Проблема людини в усі часи постає як наріжна тема гуманітаристики, що особливо актуалізується у критичні й переломні моменти історії. Так, початок ХХ століття ознаменований виникненням філософської антропології як особливої сфери рефлексії про людину. Антропологічною проблематикою забарвлені усі потужні течії філософії, що розвивалися протягом ХХ століття, передусім екзистенціалізм та персоналізм. Перехідний характер сучасної епохи, криза класичної системи цінностей та необхідність формування нової стратегії подальшого поступу людства обумовлює стійкий інтерес до проблеми людини з боку сучасної гуманітарної думки. Цим пояснюється поява, поряд із вже традиційними – філософською та культурною антропологією, все нових різновидів антропологічних вчень – соціальної, політичної, історичної, педагогічної, релігійної антропології тощо. Кожна з цих сфер наукових знань аналізує певний зріз антропологічної проблематики, формуючи свій категоріальний апарат, розширює власне предметне дослідницьке поле.

У вимірах постнекласичної парадигми сучасної гуманітаристики культурологія, із власною науковою картиною світу методологічним плюралізмом, також звертається до осмислення людини. Втім, у специфічній проекції, а саме – у зв'язку із культурою. Це відкриває можливості вироблення культурологічного погляду на феномен людини та фундаментальних основ її існування у "горизонті культури" (Є. Бистрицький), а також дозволяє представити культурологію в контексті сучасних антропологічних вчень із власною міждисциплінарною матрицею. Цьому сприяють дослідження сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених, у яких проблема "людина–культура" постає у різних аспектах її осмислення.

Так, у праці "Філософія культури" [2] М. С. Каган, в контексті аналізу філософських аспектів підсистеми буття "культура/людина", визначає особли-

вості взаємодії культури та людини. Розв'язання проблеми особистості в культурі на основі онтологічного підходу здійснено у роботі Є. К. Бистрицького "Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие" [1]. Культура постає у дослідника як універсальна реальність людського буття, простір ціннісно-орієнтаційних та смислоутворюючих засад людського існування, що обумовлює можливість саморозвитку й самовизначення людини у вимірах особистісного відношення до світу. При цьому феномен особистості розглядається через безпосередній зв'язок всезагального плану культурного життя із особистісним буттям людини.

Медіатором між матеріальним та ідеальним, потенційним та актуальним, між річчю та словом, символом та семантикою його референції визначає людину відомий сучасний мислитель С. Б. Кримський. Культура для вченого – це система перенесення цінностей сучасності в буття людини, у смисл її життєдіяльності із урахуванням досвіду минулого і перспектив майбутнього [4, 21]. Культуру як продукт людської творчості, що творить людину, та людину, яка через культуру відкриває й змінює світ і саму себе, розглядає К. А. Свасьян [10, 227].

Відомий культуролог В. М. Розін зауважує, що суттєвою особливістю сучасної культури є формування, поряд із традиційним, її нового образу, пов'язаного з ідеями історичної та органічної цілісності культури, уявленнями про норми, правила, традиції, звичаї тощо. Разом з тим, в умовах соціокультурних трансформацій, що відбуваються на межі тисячоліть, завершується процес існування одного типу людини та створюються умови для формування іншого. Саме тому, на думку вченого, необхідно вивчати не стільки існуючий тип людини, скільки готувати умови для формування людини прийдешньої культури та цивілізації. Можливо це буде "постновоєвропейська" людина [9, 48].

Таким чином, можна констатувати, що проблема людини та культури у працях сучасних дослідників успішно вирішується переважно на культурфілософському рівні. Втім, акцентована увага з боку сучасної гуманітаристики до процесів взаємодії людини і культури обумовлюють необхідність розширення її дослідницьких можливостей за рахунок залучення концептуальних методологічних основ культурологічного знання. Використання його методологічних стратегій у питаннях дослідження людини як феномену культури дозволяють не лише розкрити культурологічну сутність самої людини, а й довести безперечний гуманістично-антропологічний потенціал культурології як невід'ємної складової соціогуманітарної сфери знань.

Отже, мета статті – обґрунтувати теоретичну сутність підходів, що виступають методологічним інструментарієм у процесі осмислення феномену людини у культурологічному вимірі.

Інтегративний характер культурологічного знання, сформований на засадах міждисциплінарності, дозволяє поєднати різні дослідницькі стратегії у процесі осягнення проблеми людини. Культурологічний вимір її осмислення потребує визначення параметрів, на основі яких стає можливим розмежування наукових підходів, власне, культурології та інших дисциплін, предметом вивчення яких стає людина. Як у гуманітаристці в цілому, так і в культурології

зокрема, все більш важливе місце відводиться парадигмальному підходу. По Т. Куну, парадигма виконує роль дисциплінарної матриці, ознаки якої дозволяють проводити аналітичну діяльність відповідно до вироблених норм, правил, алгоритмів. Змістовим ядром парадигми стає загальна картина, уявлення, образ або модель досліджуваної реальності. Дана онтологічна складова забезпечує зв'язок науки з об'єктом, оскільки у даному випадку відбувається інтеграція та систематизація різнорідних властивостей явища на певному етапі розвитку, що віддзеркалює утворені у певному науковому співтоваристві уявлення про об'єкт пізнання. Оскільки формування ідеалів та норм наукового дослідження знаходиться під впливом специфічних умов і факторів розвитку певної дисципліни, а також загальнонаукових та міждисциплінарних властивостей, то зміна парадигми характеризується ситуацією, коли нові уявлення виходять за звичні рамки системи та вступають у протиріччя з ідеалами, нормами та критеріями наукової діяльності [6].

Завдяки своєму значному евристичному потенціалу, поняття парадигми почало активно використовуватися у сучасній гуманітаристиці. В культурології, на думку сучасної вітчизняної дослідниці О. С. Колесник, поняття парадигми може використовуватися для позначення найзагальніших генеративних схем художньої творчості, безпосередньо пов'язаних із прафеноменом епохи/культури. Відповідно, зміна парадигм розглядається як один із проявів трансформації форм художньої культури [3, 140]. Поряд з цим вважаємо, що залучення поняття парадигми та парадигмального підходу в культурології обумовлено як загальносвітоглядною трансформацією образу світу, так і необхідністю формування нових методологічних засад, що забезпечують розробку інноваційних стратегій дослідницького пошуку з позицій постнекласичної методології.

Спираючись на міждисциплінарність як ключову ознаку культурологічного знання, вважаємо, що залучення у його пізнавальний простір декількох дисциплінарних матриць, як виявів різних парадигмальних систем, спрямованих на вивчення людини, створює підстави для використання поліпарадигмального підходу в осмисленні таких складних феноменів, як людина та культура. Разом з тим, запропонований нами поліпарадигмальний підхід у культурологічному дослідженні стає тією методологічною основою, яка забезпечує зв'язок різних рівнів та напрямів дослідження людини у культурологічному вимірі, а також передбачає залучення провідних концептуальних принципів наукового пізнання, а саме – цілісності, системності, всебічності, комплексності тощо.

Таким чином, поліпарадигмальний підхід у культурологічному дослідженні розглядається нами як методологічна основа осмислення людини та культури, що виступають як складні системи, здатні до самоорганізації та саморозвитку, яким притаманні синергетичні властивості, а їх розвиток відбувається через взаємодію складників, підсистем, елементів, як цілого у цілому. Здійснені теоретичні положення дозволяють продемонструвати способи використання запропонованого поліпарадигмального підходу у проекції дослідження людини як суб'єкту культурології.

У зазначеному контексті звернемося до концептуальних засад тих наукових парадигм, що сформувалися на теренах наукових знань, предметом вивчення яких стає людина у різних аспектах її осмислення. Серед них вирізняється філософська антропологія, яка вибудовує загальну теорію людини та ставить питання про людське буття, виявляючи його антропологічні інваріанти та універсалії, а також формулює найбільш загальні поняття та категорії, що визначають уявлення про людину, її стосунки із соціумом та сенс існування.

З огляду на це, безперечний інтерес для культурологічного дослідження становлять ті напрями філософської антропології, які намагалися розкрити природу та сутність людини, виявити суттєві сторони її буття, цілі та смисл людського життя, поведінки та діяльності. Так, привертають увагу ідеї та підходи, сформульовані у працях представників напряму філософії життя (А. Бергсон, М. Бубер, В. Дільтей, Г. Зіммель, Ф. Ніцше, Х. Ортега-і-Гассет, А. Шопенгауер, О. Шпенглер та ін.). Вагомий внесок у розвиток антропологічної проблематики внесли персоналізм та екзистенціалізм (К. Барт, М. Бердяєв, О. Больнов, А. Камю, С. Кьєркегор, Е. Левінас, Ж.-П. Сартр, Ж. Маритен, Г. Марсель, Е. Муньє, Е. Жильсон, М. Хайдеггер, Л. Шестов, К. Ясперс та ін.), у яких буття людини стало центральною філософською проблемою.

Представляють інтерес для культурології антропологічні концепції, розроблені видатними вченими у рамках психоаналізу та неофрейдизму (А. Адлер, Е. Берн, С. Гроф, Ж. Лакан, Г. Маркузе, В. Франкл, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг та ін.), провідні ідеї яких спрямовані до прихованих, глибинних пластів людської психіки, якими визначається природа людини. Не менш важливими є погляди на людину, сформовані у дослідженнях представників структурної антропології (Р. Барт, Е. Дюркгейм, Ж. Лакан, К. Леві-Строс, Л. Леві-Брюль, Б. Маліновський, М. Мос, М. Фуко та ін.), засадничою теоретичною підвалиною якої є націленість на певні стійкі позаісторичні інваріанти людського світосприйняття, на ментальні структури, якими визначається людська життєдіяльність, а також ідея інтеграції чуттєвого й раціонального в людині.

Евристичну цінність для культурологічного знання мають також підходи, розроблені у семіотиці (Р. Барт, У. Еко, Ч. Пірс, Ф. де Соссюр, Р. Якобсон та ін.), де культура та людська поведінка розглядаються як знакові системи, а також у працях представників постмодернізму (Ж. Батай, Ж. Бодрійяр, М. Бланшо, Ж. Дерріда, Ж. Лакан, Е. Левінас, М. Фуко та ін.), у яких відбувається вихід з лінгвістичної площини у сферу подієвості та тілесності.

Отже, філософська антропологія у різноманітті своїх виявів ставить питання про людську природу, буття та світ людини, розглядаючи проблеми людської екзистенції як неповторно-особистісної присутності у світі. Відповідаючи на ці питання, філософія в цілому та філософська антропологія зокрема звертаються до понять духу та душі людини, до її духовності. Відтак, філософсько-антропологічна парадигма стає невід'ємною складовою культурологічного пізнання людини й становить його теоретико-методологічне підґрунтя.

З методологічної точки зору важливим виміром культурологічного осмислення людини є культур-філософська парадигма. У її межах культура кон-

ститується в людській історії як феномен, який узагальнює різнобічні форми причетності людини до світу, а становлення людини в культурі відбувається одночасно із самою культурою [1, 2, 9, 10]. З позицій культурфілософського осмислення взаємодії людини та культури важливим є виокремлення трьох масштабних планів у самому понятті "людина", а саме – загального, особливого, одиничного. На думку М. С. Кагана, говорячи про людину, мають на увазі, по-перше, людину у вимірах усього людства, роду Homo Sapiens; по-друге, певний тип людини, локалізований в часі та просторі, – наприклад "первісна людина", "ренесансна людина", "російська людина", "біла людина" і т. ін.; нарешті, по-третє, мають на увазі конкретну особистість, яка є відмінною від усіх інших індивідів, – "я", "ти", "він" [2, 76].

Виходячи з цього, вбачається логічним припустити, що і зміст проблеми "культура і людина" змінюється відносно до кожного модусу буття людини та визначається відповідними рівнями – співвіднесенням культури і людства, культури та особистості, культури та людини певної історичної епохи, або люмпена чи інтелігента. Крім того, у відповідності із філософським розрізненням онтологічних рівнів ("загальне-особливе-одиничне"), сама культура набуває три масштаби: культура як спосіб існування людства; культура тієї чи іншої частини людства, макро- або мікрогрупи, а також культура окремої особистості. "В її реальному існуванні культура постає перед нами не як "культура взагалі" – таким є ансамбль її інваріантних, сутнісних рис та властивостей, – а як культура нації, культура соціального прошарку, культура дитинства, культура середньовічного містянина, культура сучасних політиків тощо" [2, 79]. Це дає можливість визначити культуру як широкий простір модифікацій, за якою з яких стоїть певний тип людини.

Термінологічне визначення поняття "людина" також конститується у вимірі проблеми "культура та особистість" або "культура та індивідуальність", і на сучасному етапі розвитку гуманітаристики набуває нових способів осмислення. Попри те, що як історичний феномен людська індивідуальність, як неповторна комбінація духовних якостей та властивостей, що відрізняє одну особистість від іншої, з'являється лише в епоху Відродження, уся наступна історія людства показала значення самої проблеми особистості у її проекції на сферу культури.

Підтвердженням тому є дослідження М. Хайдеггера, М. Фуко, М. Бубера, М. Бахтіна, В. Біблера, Л. Баткіна, С. Неретіної, О. Огурцова та ін., у яких особистість розглядається у різних планах: як самостійна сутність, відділена від культури; в рамках діалогічного відношення, де культура утворює другий план буття особистості; як єдине ціле із культурою, адже культура реалізує себе в діалозі та бутті особистості, яка, у свою чергу, реалізує себе у житті культури. Втім, для усіх мислителів культура та особистість постають як самостійні цілісності, які існують і паралельно та визначають одна одну.

Концептуальним для культурологічного дослідження є виокремлення культур-антропологічної парадигми, сформованої на засадах культурної антропології – науковому напрямі, орієнтованому на вивчення процесів індивідуаль-

ного опанування культури побудованому на порівняльних, крос-культурних дослідженнях, на співставленні різних культур у різні історичні епохи. Витоки цього напряму простежуються в етнопсихології, що почала формуватися у Європі з другої половини XIX століття та породила такі поняття, як "національний характер", "національна психологія". Наприкінці 20-х – початку 30-х рр. XX століття дослідження проблеми культури та особистості були пов'язані із вивченням процесів опанування культури людиною. В цей час склалися такі категорії, як "особистість", "соціалізація", "інкультурація", "культурний паттерн", "базова або модальна особистість". У межах цих галузей знань відбувалася спроба осмислити зв'язок між психологією та культурою, дослідити культуру та індивіда в комплексі – індивіда як представника певної культури, а також з'ясувати зв'язок між культурою, прийнятою у даному суспільстві та особистістю як носія цієї культури.

Вченими-антропологами американської "етнопсихологічної школи" (Ф. Боас, Р. Бенедікт, М. Мід, Р. Лінтон, А. Кардінер, К. Клакхон, К. Дюбуа, Є. Сепер, Дж. Хонігман та ін.) було покладено початок систематичним теоретичним пошукам засад функціонування етносу та психологічних складових, які є єдиними для усіх членів етнокультурного співтовариства. Основним поняттям американської етнопсихології став "базовий тип особистості". Цей концепт уособлює уявлення про певний культурний образ людини, який продукується і відтворюється певною культурою через відповідні механізми культурної комунікації і впливу. Тим самим окреслений концепт являє собою відповідну модель особистості, притаманну певному типу культури.

Представники американської етнопсихології сконцентрували увагу не на суспільстві в цілому, а саме на культурі, оскільки поняття "основної особистості" могло бути застосованим лише по відношенню до людей, які володіли спільною культурою. До параметрів основної особистості було віднесено такі характеристики, як образ мислення, почуття, що складають усереднений характер окремої культури, риси якої розглядалися як суттєві ознаки досліджуваного народу. Це дало можливість сформулювати важливий загальнофілософський та культурологічний принцип про зв'язок культури із відповідним "базовим типом" особистості, властивим для певного етносу.

В цілому, культурній антропології притаманна більша увага до духовних утворень, аніж матеріальних артефактів та систем соціальних відносин, більший історизм, намагання розглянути культуру не у статиці, а в динаміці, зокрема, через механізм передавання культурного досвіду від покоління до покоління. Багатогранність теоретичних та практичних аспектів, що уособлює культурантропологічна парадигма, сприяє ефективності культурологічного пізнання людини у її взаємодії із культурою.

Враховуючи історично-змінні відношення культури та людини у їх ціннісно-змістовому вимірі, виправданим є залучення до орбіти культурологічного пізнання людини художньої парадигми. Звернення до такого ракурсу дослідження стає можливим, з одного боку, з позицій обґрунтованого у сучасній культурології вітчизняною дослідницею О. С. Колесник культургерменевтичного підходу, з іншого –

у вимірах проблеми осмислення художнього потенціалу мистецтва як предмету культурологічного аналізу. Як зауважують В. А. Личкова та Г. С. Файзуліна, "актуальність цієї проблеми зростає у зв'язку із розширенням соціокультурних функцій мистецтва, зростанням впливу артефактів і текстів культури на соціо-, аксіо- та естетосферу сучасного інформаційного суспільства" [8, 16].

У сучасній вітчизняній культурології її зв'язок із мистецтвом як складовою художньої культури на рівні літератури та літературознавства, музичного мистецтва та музикознавства, образотворчого, театрального, кіномистецтва, а також різних видів мистецьких практик тільки починає осмислюватися. В результаті, кожен вид мистецтва у процесі його творення, сприйняття і функціонування в суспільстві може поставати як предмет культурологічного дослідження й тим самим утворювати відповідні напрями розвитку культурології такі, як "культурологія мистецтва" або "культурологічне мистецтвознавство", "музична культурологія" або "культурологічне музикознавство" тощо [8, 16]. Тим самим культурологія також може доповнюватися не тільки логіко-науковими, а й художньо-образними й мистецькими засобами пізнання.

Вагомий внесок у розвиток таких напрямів культурології здійснюють праці вітчизняних дослідників: О. В. Антонюка, В. Г. Антонюк, Ю. П. Богуцького, Є. В. Більченко, П. Е. Герчанівської, О. С. Зінкевич, Н. М. Корабльової, О. С. Колесник, В. А. Личкова, В. Я. Реді, В. І. Рожка, К. І. Станіславської, С. В. Тишка, Г. П. Чміль, В. М. Шейка, В. Д. Шульгіної, А. М. Федя та ін.

У контексті розвитку сучасного культурологічного знання, слід відзначити вагомий науково-теоретичний та художньо-пізнавальний потенціал синтезу культурологічної та мистецтвознавчої науки, спрямований на дослідження людини, яка у просторі культури постає як "людина культури". Виходячи з того, що кожний вид мистецтва використовує свій специфічний інструментарій для створення художнього образу, його осягнення потребує, у загальному вигляді, знань щодо можливостей художньої мови того чи іншого виду мистецтва, особливостей його виразно-виражальних засобів, світоглядних уявлень, характерних для тієї епохи, у яку було створено твір, того художнього ряду, в якому цей твір стоїть, а також його місце у в творчості художника та в історії розвитку художньої культури.

Таким чином, художня образність виявляє значний потенціал у вимірах відображення різних феноменів – образу світу, епохи, синтетичного образу універсуму, а також людської суб'єктивності. Все це дає можливість, на думку В. А. Личкова, осмислювати твір мистецтва як певну світоглядну концепцію, а самий світогляд доводити у ньому до художньо-образної форми [7, 23]. Разом з тим, залучення методологічних можливостей культурологічної герменевтики дозволяє розбирати твір мистецтва як узагальнену або авторську культурологічну концепцію у її художньому вираженні.

В цілому, здатність мистецтва моделювати індивідуально-неповторне, унікальне у людському бутті, здійснюється не лише у зображенні особистості, як це робить письменник, живописець або актор, але й завдяки виявленню духовного світу художника у неповторності його переживань, як це притаманно

ліричній поезії, музиці, танцю. Відповідними для цього засобами володіє тільки мистецтво, оскільки воно відтворює реальність у життєподібних формах. Коли ж одиничне стає унікальним, як це відбувається у людському бутті, мистецтво відтворює цю унікальність, досягаючи одночасно того, щоб через неї висвітлювали особливе та загальне [11].

Створені митцями "вічні образи" мають ступінь світоглядно-естетичного узагальнення, що виходить за межі конкретної країни чи епохи та забезпечує їм універсальну популярність. У свою чергу, відповідну пізнавальну роль, зокрема для культурології, мають мистецькі твори, які додають нові вічні образи, а отже, створюють і нову культурну парадигму. В цілому можна стверджувати, що образи людини в мистецтві – це "слово культури, сказане нею самою про себе і досить складно зашифроване, а тому вимагає особливої герменевтичної роботи" [5, 931].

Отже, культурологія як гуманітарна дисципліна не обмежується вивченням лише культури у сукупності її цільних історичних форм, а виходить на творця культури – конкретного індивіда. Це створює підстави для дослідження феномену людини крізь призму методологічних стратегій культурологічного знання, виміром яких є поліпарадигмальний підхід. Його залучення у процес культурологічного дослідження дозволяє не тільки систематизувати історично та культурно обумовлені образи людини, але виявити умови, за яких створюються історично змінні образи людини та механізми їх взаємозв'язку із культурою в цілому, а також з її різноманітними аспектами. Відтак, одним із основних для культурології постає питання про те, якими типами культури визначаються ті чи інші образи та поняття людини, з яких причин відбувається перехід від одних образів та понять людини до інших, а також у яких культурах та за яких умов можливе їх вільне конструювання для того, щоб перетворити ці образи та поняття на джерело прогнозованих змін культури, яка їх створила.

Література

1. Быстрицкий Е. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие / Е. Быстрицкий. – К. : Наукова думка, 1991. – 198 с.
2. Каган М. С. Философия культуры / М. С. Каган. – СПб. : ТОО ТК "Петрополис", 1996. – 416 с.
3. Колесник О. С. Феномен інтерпретації в художній культурі : монографія / Олена Колесник. – К. : НАКККіМ, 2014. – 265 с.
4. Кримський С. Б. Культура розкриває внутрішню безмежність людини / Сергій Кримський // Культурологічна думка: щорічник наукових праць. – К. : АКМУ Ін-т культурології, 2009. – № 1. – С.18-26.
5. Культурология. Энциклопедия. В 2-х т. Том 2. / Гл. ред. и авт. проекта С. Я. Левит. – М. : РОССПЭН, 2007. – 1184 с.
6. Кун Т. Структура научных революций: пер. с англ. / Т. Кун. – М. : АСТ, 2003. – 605 с.
7. Личковах В. А. Некласична естетика в культурному просторі ХХ – початку ХХІ століть : монографія / Володимир Личковах. – К. : НАКККіМ, 2011. – 224 с.
8. Личковах В. А. Художня література як етнокультурологія / В. А. Личковах, Г. С. Файзуліна // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. I (4). – С. 15-22.
9. Розин В. М. Культурология: Учебник / В. М. Розин. – М. : Гардарики, 2003. – 462 с.

10. Свасьян К. А. Философия символических форм Э. Кассирера : критический анализ [отв. ред. В. М. Межуев]; АнАрмССР. Ин-т философии и права. – Ереван : Изд-во АН АрмССР, 1989. – 238 с.

11. Столович Л. Н. Жизнь – творчество – человек : функции художественной деятельности / Л. Н. Столович. – М. : Политиздат, 1985. – 416 с.

References

1. Bystrytsky, E (1991). Phenomenon of personality, worldview, culture, genesis. Kyiv: Nauk.dumka [in Ukrainian].

2. Kagan, M. S.(1996). Philosophy of Culture. St. Petersburg: Petropolis [in Russian].

3. Kolesnik, O. S. (2014). Phenomenon interpretations in the artistic culture. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

4. Crimean, S. B. (2009). Culture reveals the inner immensity of human. Cultural thought. Yearbook papers, 3, 18-26 [in Ukrainian].

5. Culturology. Encyclopedia. (2007). In 2 vol. Vol. 2. Moscow: ROSSPEN [in Russian].

6. Kuhn, T. (2003). The Structure of the Scientific Revolutions. Moscow: AST [in Russian].

7. Lychkova V. A. (2011). Non-classical aesthetics in the cultural space of the XX – beginning of the XXI centuries. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

8. Lychkova, V. A. & Fayzulina G. S (2015). Literature as ethnic culturography. International Journal: cultural, philology, musicology, Vol. 1 (4), 15-22 [in Ukrainian].

9. Rozin, V M. (2003). Culturology. Moscow: Gardariki [in Russian].

10. Svasyan, K. A. (1989). Philosophy of symbolic forms of E. Cassirer: critic analysis. Yerevan: Izd AN ArmSSR [in Armenian].

11. Stolovich, L. N (1985). Life – Creativity – Man: functions artistic activities. Moscow: Politizdat [in Russian].

УДК 78.067.2

Супрун Олена Володимирівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
докторант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
artliga@inbox.ru

НОВІ РЕАЛІЇ МУЗИЧНОЇ КЛАСИКИ У ПОСТРАДЯНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

В центрі уваги автора – вплив масової культури, що представлена як розважальна компонента, на нові форми існування музичної класики в умовах сучасної соціокультурної ситуації. Виділені основні параметри масової та елітарної музичних культур, охарактеризована так звана "серединна культура" – дітище кінця ХХ століття. Акцентовуються зміни у тріаді композитор–виконавець–слухач, відповідно до посилення ролі рецепції в сучасній концертній практиці. Окреслено рівні презентації класичного надбання в Україні, визначено альтернативні місця побутування та нові формати звучання академічної музики.

Ключові слова: музична класика, популяризація, форми адаптації класики, масова, елітарна, "серединна" культура, рецепція.